

Klic TRIGLAVA

LETO XVII.

LONDON, 21. MARCA 1964.

ŠTEV. 298.

SPET NEPOTREBNA ŽRTEV

Nekateri bodo rekli, da je bil Janez Toplišek, imenovan v lansko = letnem "Kregarjevem" ljubljanskem procesu, junak ali pa predrznež, ko se je poleti 1963. napotil iz Zapadne Nemčije v Slovenijo, da bi tam z diverzantskimi akcijami napadal rdeči režim (gl.poročilo na 2.strani.) Da si je upal veliko, ni nobenega dvoma. Ali pa je bila njegova žrtev vredna tega podjetja, pa je veliko vprašanje. Ni dvoma, da bi ob morebitnem uspehu morala tu in onstran Karavank visoko zrasla in prav verjetno je, da bi tudi svobodni svet kaj več pisal o tem, kot je sicer zdaj, ko sedi v ječi. Toda prav spričo tega, kakor se je stvar začela in hitro končala, zaključujemo, da imamo posla z naivnimi ljudmi, ki prehitro nasedajo rdečim agentom provokaterjem ter verjamejo njihovim podtaknjenim poročilom.

Iz vsega razvoja je namreč popolnoma jasno, da je Janez Toplišek ves čas nevede delal z udbaškimi agenti, ki so bili po Kregarjevi a = feru poslani v Nemčijo, da spravijo v Jugoslavijo i Topliška i Urbančiča. (Gotovi smo, da bodo taki agenti, v kolikor že niso bili, poslani tudi do Franceta Jeze in Rev.Zdešarja, če so komunisti prepričani, da je poslednji zares imel prste vmes.) Ti agenti so po navodilih svoje ljubljanske centrale opisovali ugodno uporniško razpoloženje v domovini; (temu je indirektno nasedel tudi France Jeza v svojem lansko = letnem proglasu o nujnosti "neodvisne Slovenije do konca leta 1964", - čeprav očitno tedaj po posredovanju vesti agentov v Kregarjevi skupini;) ti rdeči agenti so potem Toplišku "organizirali" nekaj udbaških javk in zaupnikov, posredovali ugodna poročila iz domovine in pri pravili teren, da se je Janez Toplišek potem mogel odločiti, da pride osebno v Slovenijo.

Dva spremljevalca, ki sta mu pomagala nositi težko breme, sta bila kajpak agenta provokaterja, ki sta Topliška varno pripeljala preko meje v ne preveč spretno nastavljeno past.

Na ta način vodená borba proti komunizmu nam prinaša seveda več škode kot pa koristi - pa naj tako borbo potem že vodi kdor koli. Zdaj pa je jugoslovanska vlada dobila še en adut več proti Zapadni Nemčiji. Posledica bo, da bo bonnska vlada še bolj otežkočala delovanje jugoslovanskih beguncev, ne glede na to, da mora tak neuspeh porazno vplivati na njihovo moralo. Sama Topliškova aretacija je domačim ljudem na novo vlila strahu v kosti in jim spet predočila vsenavzočnost in vsemogočnost rdeče tajne policije. Obenem so s takim porazom padle emigrantske delnice v domovini, v kolikor so sploh še kaj notirale.

Spet ponavljamo našo misel iz uvodnika januarja lani: ne le hrabrost ampak tudi iznajdljivost, previdnost, politični čut in modrost so pogoj vsake uspešne mafije. In še: Mi nimamo opravka z okupatorjem tuje zemlje, ko bi bilo domače prebivalstvo več ali manj na naši strani. Vsa Ovra in Gestapo sta nič proti perfidnosti in totalnosti komunističnega policijskega aparata, kateremu vključitev slabernega slovenskega človeka v rdeče mreže ne predstavlja noben problem. Kdo ve, kdaj pride k njemu na obisk nek znanec in začne vabiti k uporni, ali pa če dobi propagandno čtivo, če ni enega in drugega poslala Udba!? Zaredi svoje varnosti in previdnosti bo šel na policijo in prijavil.

Uredništvo

NOV PROCES V LJUBLJANI

(Dopis iz Trsta)

Točno pred enim letom je ljubljansko okrožno sodišče obsodilo Kregerjevo skupino, ki je bila obtožena rovarjenja proti državi, kar se preprosto pravi, borbe proti komunizmu. 6. marca letos pa se je pričela razprava proti Janezu Toplišku, Ivanu in Stanetu Željku, ki so bili obtoženi, da so ponovno skušali oživeti na matičnem ozemlju organizacijo slovenskih protikomunistov.

Obtožba proti Janezu Toplišku, ki je glavni obtoženec, pravi, da je leta 1958., ko je bil v nekem zbirnem taborišču za emigrante v Zapadni Nemčiji, stopil v stik z duhovnikom dr. Janezom Zdešarjem, članom Zveze protikomunističnih borcev v Clevelandu. Jeseni istega leta, nadaljuje obtožnica, je postal Toplišek zastopnik Zveze za področje Zahodne Nemčije. O svojem propagandnem delu med emigranti je obtoženec poročal v Cleveland, od koder je prejemal tudi nadaljnja navodila. Na pobudo glavnega odbora, naj bi se povezal s časnikarjem Francem Jezom, vodnikom tržaških simpatizerjev ideje o samostojni slovenski državi. Od tega naj bi tudi dobil podrobne skice o zgradbi in podatke o uslužbencih Tajništva za no tranje zadeve v Mariboru. Ostala dva obtoženca brata Ivan in Stane Željko pa naj bi zgolj propagirala proti sedanjemu jugoslovanskemu režimu, a nista bila neposredno povezana s Topliškom.

Po obtožnici sodeč, so pri Toplišku, ki je preteklega avgusta blizu Jesenic skrivaj prekorščil jugoslovansko-avstrijsko mejo, nedaleč proč našli nekaj orožja, dva radijska sprejemnika-oddajnika, eksploziv, sto električnih detonatorjev in precejšnjo zalogo propagandnega materiala. (Toplišku sta pri prenosu pomagala dva "sodelavca". Op. ur.) Toplišek je imel pri sebi tudi Jezove podatke o članih mariborske tajne politične policije.

Po razlagi tožilca Toneta Škobirja, naj bi "Organizacija slovenskih protikomunistov", zrušila jugoslovanski režim v treh stopnjah: v prvi naj bi pridobivali simpatizerje, organizirali skrivališča in varne prehode čez mejo. V drugi naj bi začeli diverzantske akcije, v tretji pa bi ob primernem trenutku z oboroženim udarom prevzeli oblast. Tožilec je nadalje še izvajal, da bi istočasno s Topliškom morala prekorščiti mejo tudi skupina Ferdinanda Urbančiča, ki živi na Švedskem, a da do tega ni prišlo, češ da Urbančičevi ljudje niso dobili potnih listov.

Iz podatkov, ki jih je bilo moč zbrati v Trstu, izgleda, da je bila ljubljanska razprava neke vrste maškerada. V Sloveniji je namreč čutiti, tako vsaj pravijo jugoslovanski državljani, ki prihajajo v Trst na obisk, vedno močnejši odpor proti komunističnemu režimu. Poleg tega pa marsikdo pripisuje krivdo za sedanje stanje na matičnem ozemlju ne samo komunizmu pač pa tudi državnemu ustroju. Strah pred antikomunistično miselnostjo slovenskega prebivalstva naj bi prisilil partijce, da so organizirali razpravo, na kateri bi vso krivdo za protikomunistični odpor naprtili emigraciji, ki so jo seveda pobarvali z belogardizmom, nacizmom in fašizmom.

S hudo obsodbo - Toplišek je bil namreč obsojen na 14 let strogega zapora, medtem ko sta bila brata Željko obsojena na pet odn. tri leta, pa čopprav je Stane star komaj dvajset let in je njegova krivda le v tem, da je ustno propagiral proti komunizmu in se pred sodelavci hvalil, da je njegov brat prišel preko meje iz Trsta, da organizira odpor, - so hoteli slovenski partijci ustrahovati prebivalstvo in preprečiti, da bi se podobni primeri ne ponavljali v bodoče.

Politično neodvisni KLIC TRIGLAVA izhajajo okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Njeno mnenje predstavljajo le članki, podpisani od izvršnega odbora. List ureja Dušan Pleničar, 76 Graeme Rd., ENFIELD, Middx. Telefon: ENF 5097. Uprava Klica Triglava: BM/TRIGLAV, LONDON W.C.1.

BORBA ZA ENERGIJO

Sedem dni po izidu zadnjega KLICA TRIGLAVA je Jugoslovanska investicijska banka odobrila kredit tudi za izgradnjo termoelektrarne Trbovlje II, ki je izpadla iz "končnega" predloga Skupnosti jugoslovanskega elektrogospodarstva lanskega oktobra. Ta "končni" predlog - za celo jugoslovansko področje - je vseboval graditev šestih vodnih in treh termoelektrarn, vključno vodno centralo Srednja Drava I. Jasno je, da gre tu za politično odločitev, kot je šlo za politično odločitev, ko je Trbovlje II izpadla iz prvotnega predloga, kajti medtem ko je investicijska banka zgolj gospodarska ustanova, Skupnost jugoslovanskega elektrogospodarstva - odn. JUGEL, kot se na kratko imenuje - je vse prej kot pa to. Zato je JUGEL tudi mogel tako grobo ignorirati predlog Elektrogospodarske skupnosti Slovenije, ki je bil pripravljen na podlagi analize realnih potreb slovenskega gospodarstva. Če bi JUGEL sprejemal svoje odločitve samo na podlagi gospodarske upravičenosti, ne bi mogel mimo dejstva, da je slovenski predlog koristil ne le Sloveniji, ampak posredno tudi jugoslovanskemu gospodarstvu. Potrebna je bila šele huda zamera v Ljubljani, da so politični faktorji v centru izpremenili svoje stališče. Logično je namreč, da če je izgradnja Trbovlje II upravičena sedaj, je bila upravičena tudi pred štirimi meseci. V ozadju te zadeve je borba, kje naj se grade energetske objekti odnosno ali je treba graditi industrijske objekte v bližini energetskih virov in energetske objekte tam, kjer so zanje pogoji - brez ozira na to, ali je neki občini ali kraju potrebna tovarna iz političnih razlogov. Iz tega sledi tudi vprašanje cen industrijskega toka (od 25 din za kWh navzgor) - ki so nedvomno višje za one, ki so daleč od energetskega objekta in se poslužujejo daljnovodov - in seveda še bolj kočljivo vprašanje "gospodarske moči" posameznih republik, od česar zavise povprečni dohodki, v nasprotju z uradno politiko "izgrajevanja enotnega jugoslovanskega gospodarskega sistema". V pogojih družbene samouprave drugače tudi biti ne more. Te težave so seveda prehodnega značaja, ker bo preje sli sleje elektrike dovolj za vse, toda v trenutnem stanju razvoja - zlasti z ozirom na razvoj v zaostalih predelih države - predstavlja to politične probleme zelo delikatan narave. Izgleda, da so v Ljubljani v prid tezi, da naj se industrijski objekti grade čim bližje virom električne energije, a vodne centrale tako na alpskem kot na dinarskem in jadranskem področju, tako da bodo one na alpskem področju zadovoljevale potrebe poleti, one na dinarskem in jadranskem pa pozimi. Stanje je trenutno tako, da se še vedno ne polaga dovolj pozornosti izgraditvi alpskih central in da je potrebno tudi poleti uporabljati akumulacijo iz dinarskega in jadranskega področja, zaradi česar prihaja potem do pomanjkanja energije pozimi.

Elektrogospodarska skupnost Slovenije - ali na kratko ELES - je že pred enim letom pripravila dolgoročne načrte za nove električne centrale v Sloveniji. Ta načrt predvideva izgradnjo: (s poznanimi podatki)

<u>Vodne centrale:</u>	<u>kapaciteta (v kW)</u>	<u>letna proizvodnja (v milijonih kWh)</u>	<u>cena izgradnje (v milijardah)</u>
Srednja Drava I.	126.000	680	17.4
Srednja Drava II.	110.000	430	19.1
Trnovo (Zg. Soča)	140.000	430	20.9
Osp (Koper)	100.000		
Veriga 7 savskih od Litije do Krškega	150.000		
Centrale na obmejnem pasu Mure, katere bi gradili skupaj z Avstrijo.			
<u>Termoelektrarne:</u>			
Soštanj B.	150.000		26.7
Trbovlje II.	115.000		10.2

Vodne centrale Trnovo in v Ospu na Notranjski Reki bi imeli akumulacijska jezera. Ta načrt naj bi sprovedli v teku naslednjih deset let. Smatrajo, da je možno na rekah Slovenije zgraditi dovolj central za letno proizvodnjo 10 milijard kWh - v primeri s sedanjimi tremi.

Odobreni sta bili vodna centrala Srednja Drava I. in to z zmogljivostjo 133.000 kW ter sedaj Trbovlje II. z zmogljivostjo 100.000 kW in letno proizvodnjo 680 odn. 460 milijonov kilovatnih ur. Od okroglo 30 milijard,

kolikor bo stala izgradnja po sedanjih cenitvah, bo Slovenija morala plačati eno tretjino. Trbovljska elektrarna bo morala biti pripravljena za poskusno obratovanje do konca 1966 leta. Do takrat bo moral začeti obratovati tudi prvi agregat Srednje Drave I. Do konca 1966. leta torej ni pričakovati občutnega izboljšanja stanja v Sloveniji. Ljubljanska toplotna s svojimi 370 milijoni kWh ne bo pričela obratovati pred jesenjo 1965, medtem ko bo kočevska toplotna - o kateri šele razmišljajo - dala samo pet in pol milijona kWh in bo omejena samo na Kočevje. Velenjska veleplinarska bo tudi šele zgrajena sredi 1966. leta, tako da si sedanji potrošniki električne energije ne bodo mogli z njo pomagati v kritičnih letih 1964 in 1965. S prvim januarjem 1966 bo šel v obrat prvi agregat nove velike vodne centrale Senj pod Velgbitom z zmogljivostjo 120.000 kW, a drugi agregat 1. marca istega leta. Šele takrat se bo stanje nekoliko izboljšalo, ako ne bo med tem kakih novih brihtnih industrijskih "planov".

ENOSTRANSKA UREDBA

Medtem je zvezni sekretariat za industrijo določil prednostne razrede potrošnikov. Uradni list določa, da je treba s tokom zadovoljevati predvsem osnovne potrebe občanov, posebno pomembnih družbenih služb in tistih dejavnosti gospodarstva, ki so družbeno posebno važne ali pa na enoto porabljene električne energije ustvarjajo največji dohodek, ali pa dajejo večjo proizvodnjo za izvoz oz. z njo zmanjšujejo uvoz. Predpis določa, da spadajo v prvi prednostni razred potrošnikov vsi oni, ki niso uvrščeni v ostale razrede. Tako spadajo v drugi razred dobave energije za ogrevanje stanovanj in za cestno razsvetljava nad potrebnim minimumom. V tretji razred so uvrščene dobave energije za proizvodnjo aluminija; v četrti razred dobave za ogrevanje poslovnih prostorov, za razsvetljava izložb in za svetlobne reklame; v peti razred pa energija za elektro-peči v železarnah, v proizvodnji ferolegur in ostalih kovinskih zlitin ter karbida. Kadar ne bo dovolj električne energije, bodo najprej do 70% zmanjšali dobave potrošnikov petega razreda. Če to ne bo dovolj, bodo povsem ustavili dobavo potrošnikom petega in četrtega razreda. Ob posebno velikem pomanjkanju bo mogoče do 70% omejiti porabo v tretjem in do 100% v drugem razredu potrošnikov.

In tako se je tudi zgodilo. Zaradi te enostranske uredbe, ki je spet vzbudila nezadovoljstvo v Ljubljani, je prizadetih pet največjih industrijskih podjetij: tovarna glinice in aluminija v Kidričevem, tovarna dušika v Rušah ter železarne v Štorah, na Ravnah in Jesenicah. Industrijska proizvodnja v Sloveniji je bila v januarju zaradi tega za najmanj dva odstotka manjša. Potrebe po električni energiji so bile letošnjega januarja za 34% večje kot lani v istem času, a uvoz je pokrival samo 17%. Isto stanje je prevladovalo v februarju. Pri izvozu v januarju sta se v Sloveniji izkazali samo tekstilna in usnjarska industrija - tradicionalne slovenske industrije - kar ni značilno samo za pomanjkanje toka, ampak tudi za sedanje stanje slovenske industrije nasploh.

Sedaj so zagrozili vsem podjetjem, ki imajo lastne termocentrale, da jim bo ustavljena vsaka dobava toka, ako ne bodo spravila v pogon tudi svoje centrale. Ker te centrale proizvajajo dražjo elektriko, se marsikatera podjetja protivijo njihovi uporabi, ako ne dobijo zagotovila, da bodo njihovi višji stroški upoštevani pri davkih in skladih. Poleg tega pa so tudi te grožnje precej otročje, ako ni podjetjem zagotovljena dobava premoga, premogovnikom pa vsaj transportna sredstva, kajti tudi železnica je morala zaradi pomanjkanja premoga ukiniti nekaj vlakov. Vprašanje je tudi, koliko časa bodo te termoelektrarne sploh obratovale, ker jih niso vzdrževali. Že tako imajo precej težav z velikimi termoelektrarnami, ker jih morajo vsaj enkrat na leto ustaviti zaradi remonta.

Pomanjkanje premoga je vprašanje zase, ki je povezano z vrsto problemov. Toda v glavnem bi rekel tole: nič ne pomagajo iluzije o tem, kako plin, nafta in jedrska energija izpodbijajo bodočnost premogu. Jugoslavija je še daleč od tega, da bi ta goriva resno ogrožala uporabo premoga in da je zato povsem neodgovorno odlagati potrebne investicije v premogovnikih in izboljšanje materialnega položaja rudarjev, katerih število že nekaj let sem upada. Kdo naj bi garal pod zemljo za 36.000 din na mesec, kot je slučaj v zagorskem rudniku, ako znašajo povprečni mesečni dohodki v republiki 37.500? In kako naj rudniki zagotove večje plače, ko pa znašajo v premogovniku Trbovlje-Hrastnik stroški za tono premoga okrog 4.600 din, prodajati ga pa smejo - ker je cena plafonirana - samo po 4.300 din?

DEŽELNE VOLITVE NA PRIMORSKEM

(Od našega dopisnika)

10. maja bodo v novoustanovljeni deželi s posebnim statutom Furlanija-Julijska krajina prve volitve za deželno zbornico. Dogodek je velikega pomena tudi za tukajšnje Slovence, saj je znano, da živi v tej deželi močna skupina slovenskega prebivalstva. Najgosteje so Slovenci naseljeni v Beneški Sloveniji, kjer bi jih naj bilo po verodostojnih podatkih okrog 60.000. Vendar pa moram pristaviti, da so prav beneški Slovenci kulturno in politično najbolj zapostavljeni, saj praktično živene rodno-politično še vedno v istem položaju kot pred petdesetimi leti. Predvsem jim manjka političnih in kulturnih organizacij, kar seveda nujno vodi do vedno manjše narodne zavednosti. Na precejšnje število pripadnikov slovenskega življa naletimo tudi v Kanalski dolini in v okolici Rajblja, kamor se je takoj po drugi svetovni vojni zateklo mnogo Tolmincev in Kobaridčanov. Če k vsem tem prištejemo še Slovence na Tržaškem in Goriškem, tedaj dobimo skupno število, ki niha med 110.000 in 130.000 Slovenci.

V deželi, ki ima preko milijon prebivalcev, je torej Slovencev okoli 10%. Na podlagi volilnega zakona za našo deželo bo izvoljen po en kandidat na vsakih 20.000 prebivalcev. Seveda pa bo kvota za izvolitev posameznega kandidata nižja, saj je volivcev precej manj od prebivalcev. Predvidoma bo štela deželna zbornica 61 mož in bi torej na podlagi dejstva, da je v deželi Slovencev okrog 10%, moralo biti tudi šest izvoljenih predstavnikov slovenske manjšine. Na žalost pa je le malo znakov, da bi se kaj takega uresničilo.

Vzrokov za to je več: a predvsem moramo upoštevati dejstvo, da sami Slovenci s svojo politično izbiro ne pripomorejo k izvolitvi lastnega predstavnika. Nekateri italijanske stranke, ki se sicer potegujejo za slovenske glasove, ne kandidirajo slovenskih kandidatov, druge pa jih kandidirajo relativno malo. Za slovenske glasove se predvsem potegujejo: KPI (italijanski komunisti), PSI (socialisti), DC (krščanska demokracija), PSDI (italijanski socialdemokrati), skupina tržaških neodvisnežev, ki se bori za ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja, in SSL (Skupna slovenska lista), ki je edina povsem slovenska lista.

Komunisti bodo brez dvoma kandidirali na svojih listah tudi slovenske predstavnike, saj se dobro zavedajo, da samo v Trstu glasuje za nje od 17.000 do 20.000 Slovencev. Predvidoma bo izvoljen na komunistični listi en slovenski kandidat iz tržaškega volilnega okrožja in eden iz videmskega. PSI, kamor se je včlanila večina nekdanjih pripadnikov NSZ (titovske Neodvisne socialistične zveze), bo brez dvoma dobila v tržaškem okrožju svojega predstavnika, vendar pa je le malo verjetno, da bi to mesto zasedel Slovenec; v podobnem položaju so tudi ostali slovenski kandidati PSI v drugih volilnih okrožjih.

Skupna slovenska lista bo predvsem zaradi pomanjkanja organizacijskih in finančnih sredstev, - saj ne prejema podpore od nobene strani - nastopila zgolj na Tržaškem in Goriškem. To listo sestavljajo sledeče politične organizacije: na Tržaškem - Slovenska demokratska zveza, Slovenska katoliška skupnost, Slovenska krščansko socialna zveza in Skupina neodvisnih Slovencev, ter na Goriškem - Slovenska demokratska zveza. Ker lahko računamo v tržaškem volilnem okrožju na nekaj nad 6000 glasov, medtem ko bi na Goriškem morala SSL prejeti nad 3000 glasov, bo torej ta lista, čeprav z ostanki, dobila lastnega predstavnika v deželnem svetu.

Na ostalih listah, ki sem jih uvodoma omenil in o katerih sem dejal, da se prav tako potegujejo za slovenske glasove, pa je le malo verjetno, da bodo kandidirale na svojih listah slovenske kandidate.

Zaradi tega se bo zelo verjetno število Slovencev v bodoči deželni zbornici skrčilo na pičle tri predstavnike slovenske manjšine: na dva komuniste in na enega predstavnika Skupne Slovenske liste.

KULTURA IN OMIKA

V Celovcu je gostovala ljubljanska Opera z Verdijevo opero "Macbeth" in Ponchiellijevo "Giacinto".

V Beogradu je gostovalo Shakespearovo kraljevsko gledališče iz Stratforda na Avonu, Anglija, s "Komedijo zmešnjav" in "Kraljem Learjem". Kot po navadi, tudi topot si Ljubljana ni mogla privoščiti tega užitka. Stara stvar je sedaj, da tuji umetniki prihajajo na gostovanja v Jugoslavijo, a da sme tano predstav poberejo v Beogradu in Zagrebu kot da bi bila Ljubljana zakot na vas. Skrajni čas je že, da ljubljanski kulturniki nekaj ukrenejo.

Decembrski večer slovenske poezije v ljubljanski Drami (glej KT dec. 63) je sprožil tako zanimanje, da je Društvo slovenskih književnikov priredilo februarja drugo srečanje s slovenskimi pesniki. Na njemu so nastopili tudi pesniki, katerih ni bilo na prejšnjem večeru kot Ivan Minatti, Niko Grafenauer in Marjan Kramberger.

Narodni Muzej v Ljubljani pripravlja obširno zgodovinsko razstavo pod naslovom "Napoleonove Ilirske Province". Odprli jo bodo 27. aprila.

Stiki s tujino: Zagrebška Opera je imela v operi San Carlo v Neaplju velik uspeh z izvedbo "Katerine Ismailove" Dmitrija Sostakoviča.

V Parizu so februarja predvajali barvni film "Jugoslavija med dvema svetovoma". Predstavam je prisostvovalo okrog 2.000 gledalcev.

Slikar Janez Bernik je razstavljal v Parizu. Na Dunaju so odprli razstavo slovenske grafike. France Slana je razstavljal akvarele in olja v Rimu.

Jugoslovanska vlada je ponudila Mehiki še pet stipendij za mehiške študente za študij na jugoslovanskih univerzah in visokih šolah. Na fakultetah beograjske univerze se šola, pripravlja za študij ali specializira 649 tujih študentov iz 50 držav vseh kontinentov, kar je nekoliko več kot polovica tujih državljanov, ki študirajo na jugoslovanskih visokih šolah.

Anton Ingolič je imel tekom februarja več predavanj pri slovenskih izseljencih v zahodni Evropi in Ameriki. DELO pravi, da se je pisatelj lani "dalj časa mudil v ZDA, kjer se je podrobno seznanil z življenjem naših izseljencev ter proučeval okolje in razmere, v katerih živijo naši ljudje on stran oceana."

Na IX. občnem zboru Slovenske izseljenske matice so izvolili Zimo Veršiča jevo za predsednika matice, Mitjo Vošnjaka za podpredsednika, Toneta Brožiča pa za tajnika.

Šola in vzgoja: Letos študira na jugoslovanskih univerzah, visokih in višjih šolah ter umetniških akademijah 158.132 študentov, od tega 34% iz rednih. Na te ustanove se je letos vpisalo 84.285 študentov. Na univerzah študira trenutno 98.285 študentov, med njimi 30.177 deklet.

DELO piše: "Dejstvo, da se učni uspehi v osnovnih šolah slabšajo iz reda v razred in da je odstotek tako imenovanih ponavljavcev najvišji v tem razredu in to, da konča komaj polovica osnovnošolskih otrok 8 razredov v osmih letih, je bila poglobljena tema posveta aktiva upraviteljev osnovnih šol s področja prosvetno pedagoške službe Koper in Postojna". Sestanek se je vršil 20. februarja.

Na konferenci zveze študentov so med ostalim debatirali, kako bi hitre je končali študije, ki trajajo na jugoslovanskih univerzah povprečno nad 6 let. Kot kaže predstavlja prehod iz prvega v drugo leto študija precejšnje preglavice in zadnje čase npr. polovica študentov ne pride v drugo leto. Analiza zagrebške univerze kaže, da samo 42% študentov ene generacije pravočasno konča študije. Podoben položaj je tudi na drugih univerzah. Čedalje več je tudi število študentov, ki se ne prijavljajo k izpitom, zlasti na fakultetah družbenih ved.

Pedagoška akademija v Mariboru je prva šola te vrste v Jugoslaviji - izven Makedonije - ki je uvedla pouk makedonskega jezika.

V dopisno šolo v Ljubljani se je letos vpisalo v prvi letnik 2.550 slušateljev. Povprečni denarni prispevek za kritje stroškov šolanja niha med 7.000 in 30.500 din.

Inštitut za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti je razposlal poskusni snopič Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Okvirni načrt predvideva v desetih letih slovar z okoli 120.000 gesli in podgesli na približno 4.000 straneh leksikonskega formata. V poskusnem snopiču je 115 gesel in 31 podgesel iz prvega zvezka slovarja izbranih tako, da zajemajo čimveč problemov. Uredništvo pričakuje pripomb. SPECTATOR

R A Z G L E D I

»HRVATSKE MAMICE«

Kolonija za kolonijo je po drugi svetovni vojni postala svobodna in neodvisna država. Najprej v Aziji (Indija, Pakistan, Cejlon itd), potem pa 1957. tudi prva britanska kolonija v Afriki, Zlata obala, ki je prav hi = tro, podobno kot tudi ostale kolonije, postala republika Gana s predsedni kom dr Nkrumahom na čelu. Ob tisti priliki je HRVATSKI GLAS iz Kanade, ki je v glavnem glas Hrvatske seljačke stranke, objavil sliko veselih in de belih afriških manic, kako se ob plesu vesele nad osvoboditvijo Gane iz = pod dolge kolonialne sužnosti. GLAS je pod sliko komentiral nekako tako = le: Tako se bodo veselile tudi hrvatske mamice, ko bo Hrvatska svobodna...

Od tedaj dalje, vse do dneva današnjega, "borci za samostojnost in neodvisnost Hrvatske" v emigraciji, od ustašev do separatistov v HSS, po = navljajo: 'Če daje Zapad svobodo zamorcem in ustvarja zamorske svobodne države, potem imajo tudi Hrvati pravico do svoje samostojne, neodvisne itd države...' Zahtevajo od Zapada, da da svobodo narodom Jugoslavije, primer = jajoč jih s črnici pod kolonijalnim jarmom belcev. Kaže, da še vedno obsto = ja upanje, da bo Zapad na podlagi tega argumenta o "pravici narodov do = samoodločitve" m o r a l dati svobodo Hrvatski, ki je po separatistič = ni logiki kolonija v srbski Jugoslaviji; torej popolnoma enak položaj o = nemu v Južni Aziji in Afriki.

Zastonj je dopovedovati zagovornikom te logike, da je nemogoče pri = merjati položaj Hrvatov v Jugoslaviji s položajem zamorcev v britanskih, francoskih, holandskih, belgijskih kolonijah. Kot noji drže glave v pesku in ne vidi, da ta njihov "najmočnejši" argument ne dobi in ne dobi za = govornikov na Zapadu, od katerega pričakujejo pomoči. Enako ne uspejo po = skusiti, da bi dopovedali Zapadu, da so Hrvati, Slovenci in Macedonci zasuž = njeni in ekonomsko izkoriščani od strani Srbov v Jugoslaviji. Ne dojame = jo, da taki "dokazi" pač ne morejo uspjeti spričo medvojnih dogodkov v Pa = veličevi Hrvatski in zaradi dejstva, da je Hrvat Tito na čelu komunistič = ne Jugoslavije. In s časom je tudi vedno manj izgledov, da bi na Zapadu s = prstom mignil, da bi Balkan afrikanizirali. Enostavna, zdrava pamet mi = pravi, da ni mogoče dobiti na Zapadu, danes ali jutri, kateregakoli odgo = vornega politika, ki bi hotel pripeljati današnjo Jugoslavijo v podoben položaj, kot smo mu priča danes v mnogih osvobojenih bivših kolonijah v Afriki: Gani, Ugandi, Kongu, Tanganjiki, Sudanu, Keniji, Zanzibarju itd; ali v Evropi: na Cipru; ali pa v Aziji: v Indoneziji, v Laosu itd.

Zapad in voditelji kolonialnih narodov so se dokaj modro izogibali "balkanizacije" Afrike in Azije, t.j. ostvarjanja stotine malih, za živ = ljenje nesposobnih držav. Jasno je, da je poslednji nauk v Afriki in v Evropi (Ciper) tako poučen, da ni govora, da bi Zapad kdaj pristal na a = frikanizacijo Balkana, t.j. na ostvareitev pol ducata drobnih, za življenje nesposobnih držav na ozemlju današnje Jugoslavije. Primer Cipra pa je ob tem tudi najboljša ilustracija nesposobnosti konfederativne Jugoslavi = je, v kateri naj bi po stansteadski deklaraciji imel vsak narod še svojo lastno vojsko. Saj to bi bilo še hujše od Cipra!

Narodne vojske in konfederacija

Ni "stansteadski sporazum" prvi emigrantski dokument, v katerem se pojavlja očitna norost, da je možna konfederativna ali federativna drža = va, torej sestavljena država, v kateri bi imel vsak narod poleg ostalega svoje lastno vojsko, mornarico in letalstvo. Na ta nesmisel se očitno kri = tiki te "demokratske alternative" niso ozrli, saj so z odklonitvijo o = stalih nesmislov avtomatično odklonili tudi tega. Vendar pa imam občutek, da obstoja v gotovih krogih prepričanje, da more imeti v sestavljeni dr = žavi vsaka članica svojo vojsko. Kot primer često navajajo Veliko Brita = nijo, v kateri - tako razlagajo - obstoja poleg angleške vojske tudi še škotska, irska in velška. Takšna razlaga ni točna in predstavlja zelo po = vršno opazovanje okolja, v katerem živimo; zelo pogosta praksa v e migra = ciji.

Ustroj vojske v Veliki Britaniji (in isto velja za Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo) je popolnoma različen od ustroja vojske v kateri koli državi na svetu, vključno predvojno in povojno Jugoslavijo. Ne bom zahajal v podrobnosti, a le toliko: osnovne edinice so polki, ki jih ima nekaj škotskih, irskih, velških in angleških grofij (counties). Vojaku takega polka vlivajo veliko lojalnost do polka in teoretično tudi do častnega komandanta tega polka (Colonel-in-Chief), ki je običajno kak princ ali princeza, kak vojvoda ali celo tuj vladar (npr. danski kralj). Vojak je na svoj regiment ponosen, ponosen na njegovo slavno tradicijo, slavne borbe širom sveta, velike junake svojega polka itd. Regiment dejansko sploh nima svojega stalnega poveljnika, ampak je razdeljen v bataljone, ki jim poveljujejo podpolkovniki. Generaliteta je povsem oddvojena od trup in predstavlja štabno osebje, ki mu vojak takega polka ne dolguje prav nobene lojalnosti. Lojalnost, ki jo dolguje vojak kraljici in državi, je navadna lojalnost, ki jo je kraljici in domovini dolžan izkazovati vsak državljani, vojak ali civilist. V škotskih regimentih se poleg Škotov nahajajo tudi Angleži, Irci in Velšani; in obratno. Anglež gre v škotski polk zaradi polkove tradicije, ne pa zaradi tega, ker je škotski. Lojalnost do regimenta je tako razvita, da je v času vojne znano tudi tkzv. "častno dezerterstvo". V minuli vojni so v severni Afriki mnogi regimenti izgubili veliko vojakov; zato so vanje poslali vojake iz drugih polkov, da so bili borbeni regimenti sposobni za vojevanje. Toda mnogi taki vojaki so pozneje, po končani severnoafriški kampanji, "dezertirali" in se vrnili v svoje stare polke, da bi v njih nadaljevali borbo proti Nemcem in Lahom. Uradno so to nazvali "honourable desertion" in kajpak ni bilo kaznjivo kot pravo dezerterstvo. Tak ustroj britanske vojske je rezultat davnih izkušenj, tradicij in želja, da bi se vojska ne vmešavala v politiko. Tako je odstranjena vsaka možnost državnih udarov in militarizmov. Noben politik, v vladi ali v opoziciji, noben general, niti dvor, ne, more izkoristiti dela vojske za kak puč ali državljansko vojsko. In noben dober vojak ne bo niti s prstom mignil, če bi imel s tem umazati čast svojega polka. Z istim ciljem v mislih, so na drugi strani uredili tudi vojsko v Združenih državah Amerike: tudi tam ne more priti do generalskega puča ali (po bridki izkušnji izpred 100 let) do državljanske vojne. Slavni general MacArthur, ki ga je Truman odstavil zaradi neposlušnosti, se ni mogel niti ni hotel upreti prezidentu in izvesti državni udar. In gotovo je, da kaj takega tudi hotel ni.

Raj za pučiste

Kakšno jamstvo nam daje "stansteadska deklaracija" ali "demokratska alternativa", da ne bi neke nedelje na vse zgodaj zjutraj hrvatski narodni generali izvršili državni udar na Hrvatskem, naslednje jutro pa macedonski v Skopju, itd? In da bi nato macedonska vojska pozvala na pomoč bolgarsko vojsko, slovenska italijansko, srbska rumunsko, hrvatska pa madžarsko!? To bi pripeljalo do afrikanizacije Balkana!

A prihajalo bi tudi do drobnih tragikomedijskih situacij, tudi če bi šlo s temi narodnimi vojskami vse kot po maslu. V kateri vojski bi služil npr. Srb iz Hrvatske, ki bi živel v Macedoniji? V hrvatski, srbski ali macedonski vojski? Predvidoma, naj bi to uredila uredba. Mar uredbe urejajo tudi lojalnost? In drug primer: ako bi slovenski vojak dezertiral in pobegnil na Hrvatsko, ali v kako drugo državo jugoslovanske konfederacije. Bi ga vrnili v Slovenijo ali pa bi se lahko gibal po vsej Jugoslaviji - samo v Slovenijo ne bi smel? Tu že zadevamo v pravico do azila. Dezerterstvo namreč ni nujno kriminalne ali disciplinske narave. Lahko je politične narave, ko zadeva rezervista, ki ga hoče neka država dobiti nazaj s tem, da ga vpokliče na orožne vaje. Ga bodo izročili? Ali pa bodo čakali na zamenjavo? Res ni treba bujne domišljije, da si zamislimo vse mogoče, komične pa tudi tragične situacije.

VEKOSLAV FARKAŠ

LADISLAV J. BEVC:

BELI KONJI

Kratek obris delovnega programa stranke v begunstvu

Ko je prišel na oblast Mussolini, so ga vprašali, koliko časa mi- gli, da bo trajala. Odgovoril je, da 20 let. Če odračunamo poslednje mesece, ko sta njegov prestiž in diktatorska oblast že pojemala, je možakar skoró natančno pogodil.

V začetku begunskega življenja, ki nam ga je vsilila žalostna usoda domovine, ni manjkalo takšnih, ki so množico tolažili češ: "O Božiču bomo doma". Mnoge pa so tolažile zgodovinske analogije, da nobena tiranija ne doseže trajnega preobrata v večnem hrepenenju človeštva po svobodi. Drug za drugim so in bodo odpadali umazani listi ti- ranije, narodi z njihovim hrepenenjem po svobodi pa bodo ostali večno.

20 let! To ni precizna mera, ampak njena prispodoba, prilagodena časovnim razmeram, recimo obdobje politične generacije. Na rob tega imaginarnega časovnega okvira bo slej ali prej potisnjena usoda naše domovine, zato je v tem spoznanju dobil veljavo izrek narodnega vodi- telja med prvo svetovno vojno: "Časi prihajajo, ko se za malenkosti ne bomo več ruvali. Eno je glavno: Naša zemlja se nam ne sme vzeti in narod slovenski mora stati kot večno drevo, kateremu korenine nik- dar ne usahnejo!" Vse to je pomenilo beguncu več kot tolažba, bil je to del filozofije novega življenja. V svobodnem svetu se je begunec otresel skrbi za obstanek, ni pa mogel pozabiti končnega smotra: Domovini - svobodo.

Eno je jasno na dlani: Vrnitev v svobodno domovino ne bo na belih konjih. Svoboda se ne prinaša na belih konjih, svobode se ne vsiljuje, svoboda uspeva v zadoščenju hrepenenja po njej, svoboda odklanja pohlep po oblasti. Z izkušnjami, pridobljenimi v svobodnem svetu oboga- teni begunci bodo sejalcji in pospeševalci svobodnega duha v osvoboje- ni domovini, ki si bo posej sama krojila svojo usodo.

20 let! Srečni, da smo se oteli v svobodo, sledimo pozivom zati- rane domovine, da se zbiramo v krogu tistih, ki hočejo čuvati narodne ideale v času trajajočega zatišja v demokratičnem upravljanju narodne usode. Narodni ideali so neizpremenljivi in v skrajni izmeri nedoseg- ljivi. Sredstva za njihovo doseg pa so funkcija časa. Ohranjene na- rodne in politične ideale hočemo prenesti v svobodno domovino s tem, da ji bomo na razpolago pri njihovem tolmačenju, opirajoč se na izku- šnje, ki smo jih pridobili v svobodnem svetu.

MOČ SVOBODE

Nekaj misli o načelih Slovenske demokratske stranke

Slovenski demokrati zaupamo v moč in odgovornost posameznika in zidamo zato skupnost organično od spodaj navzgor. Za nas je svobodna, samostojna osebnost v središču vsakega reda. Naš najvišji zakon je spo- štovanje pred človeško osebnostjo in pred družino, ki tvorijo pravo pod- lago družbe in zato pripisujemo državi samo vlogo služabnika te skup- nosti. Za nas napredne demokrate je svoboda nedeljiva. Svobode ni mo- goče, na kakršnem koli področju, nadomestiti s silo, ne da bi na ta na- čin sunili v prepad nesvobode celokupno bistvenost človeka in njegovo udejstvovanje na vseh področjih.

V spoznanju neločljive zveze med duhovno, politično in gospodarsko svobodo leži bistvena razlika med nami in našimi nasprotniki, ki se ze- lo radi na zunaj dičijo z gesli, s katerimi zlorabljuje pojme svobode in demokracije. Ti naši nasprotniki nočejo svobodnega in samostojnega raz- voja osebnosti, temveč so partizani sistema, v katerega s silo vključi- jo posameznika in kot edina in končno odločujoča oblast smatrajo člo- veka kot izhodišče in orodje svoje politike. Zagovorniki takega siste- ma so tedaj v bistvu nedemokratični in nasprotniki svobode posameznika.

V svetovnem redu zavzema pri njih svoboda zadnje mesto, medtem ko postavo mi svobodo človeka v središče svetovnega reda. Mnogo tega, kar smo slovenski napredni demokrati zagovarjali od vsega početka, ko so se že po eri absolutizma začele uveljavljati ideje liberalizma, je danes postala že skupna last človeštva. Tudi politične skupine konservatizma in socializma so si marsikaj izposodile v duhovnem oziru od liberalizma.

In tudi danes stojimo na stališču, da le demokratski red v državi, družbi in gospodarstvu more dati ljudstvu notranji mir, gospodarski procvit in socialni napredek. Te podlage za napredek in svobodo naša domovina danes nima. Namesto pravne države, ki se drži načel, kakor je zgoraj na kratko povedano, so zašli jugoslovanski narodi v časovno obdobje barbarizma, v katerem so samozvanci od cel razred samozvancev od sebe odvrneli vse, kar je dostojnega in humanega in ki so golo nasilje proglasili za zakon in divjanje fanatičnih doktrinarjev vpeljali kot pravo. Pod vodstvom vseh teh je dovršenost policijske države, istovetena z monolitno partijo, ubila zadnjo možnost vsakega najmanjšega odražanja državljana kot svobodnega človeka. Država ne računa s činiteljem človeka - njeno orodje sta strah in groza, ki naj tako zaničevanega činitelja, človeka, držita v šahu, da pokorno izvršuje povelja nasilnikov.

Človeštvo rabi mnogo časa, da se razčistijo pojmi svobode in nesvobode. Nikdar in tudi tokrat nasilje in netoleranca ne bosta mogla urediti sveta in doseči znosnega sožitja. Kakor hitro bodo argumenti pravega razuma, ki so orožje demokracije in svobode, našli tudi pot tja, kjer je nasilje zaprlo človeku ušesa in oči za to, kar se godi po svobodnem svetu, smemo upati, da bo človek zopet postal činitelj ne pa slepo orodje.

Ko smo dobili gostoljubno streho pri KLICU TRIGLAVA, vabimo vse slovenske demokrate, posebno mlajšo generacijo, na pristop in sodelovanje. Demokratska štafeta v domovini je prekinjena, v inozemstvu pa se to ne sme zgoditi. Iz starejših rokov naj gre izročilo v mlajše roke, ki bodo prej ali slej poklicane, da svoje izkušnje, pridobljene v svobodi, aplicirajo na razmere, kakršne bodo našli na osvobojeni domači zemlji. Tako naj pride do veljave tradicija, ki je zmeraj našla pravo pot za takšno politiko, v kateri je organičen razvoj slovenskega naroda šel bok ob boku z drugimi narodi neovirano naprej, toda zmeraj pod zastavo svobode, kakor jo razume svobodni zapadni svet.

Dr. M. V.

DIRKA Z ENIM KONJEM

Niž ni lažjega, kot začeti izdajati list, smo ugotovili že pred mnogimi leti. Toda izdajati ga leto za letom, redno izdajati vsak teden ali vsak mesec, oskrbeti stalen krog sodelavcev, dopisnikov in poverjenikov, obenem pa ohraniti tako visoko število naročnikov, da ostane list aktiven, je problem, katerega težo morejo dojeti samo tisti, ki so ga kdaj reševali.

"Slovenska demokratska stranka" je že pred leti začela izdajati svoje glasilo DOMOVINO. Ta je zaradi subjektivnih in objektivnih emigrantskih težav pozneje nehala izhajati. S tem pa so ne le člani stranke ostali brez svojega lista, ampak tudi slovenska javnost ni mogla čuti njihovega glasu. Slišali smo in čujemo predvsem glas večinske stranke v Narodnem odboru. Menimo, da je to za demokracijo in slovensko problematiko kvarno. KLIC TRIGLAVA kot politično neodvisen list ne daje prostora samo tistemu političnemu izrazu, ki ne najde mesta v strankarsko političnem tisku, ampak po tradiciji tudi slehernemu političnemu izrazu, od katerega lahko naše slovensko občestvo nekaj pridobi. Zato s to številko dajemo članom "Slovenske demokratske stranke" posebno možnost, da ob pomanjkanju lastnega glasila, lahko v KLICU TRIGLAVA povedo svoje mnenje in razpravljajo o svojih vprašanjih. KLIC TRIGLAVA seveda s tem ne bo nič izgubil, ker ostaja še vedno politično neodvisen, podpirajoč svobodno izmenjavo misli. A slovenska demokracija se bo na ta način okrepila, saj je le prečesto prihajalo do absurda, da smo čuli v politiki glas samo enih. Malo svežega vetra ne bo škodilo. UREDNIŠTVO

FRANTIŠEK HLAVAČEK:

PORTRET ENE GENERACIJE 18

PREGANJANJE V. VILDERJA. PRVA VEST O JUGOSLOVANSKEM ODBORU.

Za časa svoje kratke okupacije Beograda, so avstrijski vojaški krogi našli letna poročila "Narodne Odbrane", med njimi tudi onega iz leta 1911, na katerem je bil zabeležen prispevek Večeslava Vilderja v znesku 10 kron. Po posredovanju Klobučarića so za to zvedeli Frankovci, katerih glasilo "Hrvatska" je 7. decembra objavilo "senzacionalno odkritje", da je bil Vilder član "Narodne Odbrane", kar bi za Vilderja pomenilo smrt, če bi se to "odkritje" izkazalo resnično. To seveda ni ganilo Frankovcev, (s katerimi je tedaj sodeloval tudi Radić, ki proti takemu lopovskemu postopanju ni protestiral) ki so v zločinskih namerah hoteli prav to.

Vilder je stvar objasnil z izjavo v "Pokretu", da je bil ob priliki kongresa jugoslovanskih novinarjev v Beogradu leta 1910 gost nekega prijatelja, kjer je pustil 10 kron za postrežbo. Ta prijatelj pa denarja ni izročil služkinji, temveč ga je, brez Vilderjeve vednosti, izročil "Narodni Odbrani". Smešno nizka vsota je sama pričala, da ne gre za neko članarino "Narodne Odbrane", kar pa ni preprečilo pisma generala Scheura banu Sjerleczu, v katerem piše, da je odkritje vsakega člana "Narodne Odbrane" izredno važno za vojno obveščevalno službo, ter da je nujno potrebna hišna preiskava pri Vilderju, ki jo je policija takoj nadvse temeljito izvršila. Odkrit pa ni bil nikak "dokazni material", čeprav je bilo zaplenjenih precej spisov.

Za Frankovce in vojne oblasti je seveda bil dokaz za Vilderjevo "veleizdajo" tisti smešno majhen doprinos, kakor seveda tudi dejstvo, da se je v Beogradu sestajal z ljudmi, ki so ta denar izročili "Narodni Odbrani". Ni pa bil to zadosten dokaz v očeh državnega odvetnika dr. Aleksandra, ki je odločil, da se na temelju tega materiala ne more pričeti s preiskavo in sodnim postopkom proti Vilderju.

Zato so se sedaj vojne oblasti in policija odločili, da se na drug način znesejo na Vilderjem: kot že rečeno, je bil Vilder vpoklican v vojaško službo in kot bolničar poslan v Vojno bolnico v Osijeku, kjer je razsajal pegavi tifus, kolera in druge nalezljive bolezni. Pa tudi to jim ni bilo dovolj: hoteli so razgnati vse uredništvo tega tako vplivnega časopisa, delujočega tako uspešno proti njihovim namenom, ter so trojico drugih urednikov poslali na vojaško službo na raznih mestih, enega, Parmačevića, pa v Vojno bolnico v Zagrebu. Uredništvo "Pokreta" je prevzel profesor Šurmin, potem, ko je bil osvobojen hišnega zapora. Pomagal mu je Parmačević, kateremu je uspelo, da je v bolnici tajno pisal članke, ki jih je nato prav tako na skrivaj pošiljal Šurminu. On pa jih je moral pred izročitvijo tiskarju pretipkati na pisalnem stroju, da ne bi bilo odkrito Parmačevićevo sodelovanje.

Pri vseh teh preganjanjih pa so preganjani našli uteho in ohranjenje v porazu Avstrijcev in veličastni decemberski zmagi srbske vojske, ki je izredno dvignila duhove na Hrvatskem, tem bolj, ker so medtem v deželo dospele prve vesti o zamejskem Jugoslovanskem odboru. Do tega je prišlo, ko je Tisza po decemberskih dogodkih smatral za potrebno da v parlamentu da izjavo o lojanosti Hrvatske in njeni predanosti monarhiji, kot jo v vojni kažejo hrvatski vojaki. Proti tej trditvi je izdal Jugoslovanski Odbor svojo izjavo, ki so jo sestavili s Trubićevim odobravanjem prav njegovi hrvatski člani: Lujo Vojnović in dr. Hinković. Tej izjavi je s polemičnim člankom odgovoril "Pester Lloyd", organ madžarske vlade in na ta članek se je oglasil "Pokret", ki je izrabil to priliko ter sporočil svojim čitateljem, da ta odbor podarja edinstvo Hrvatov in Srbov, ter da v njem sodeluje tudi Frano Supilo. Te vesti so spet globoko odjeknile po vseh jugoslovanskih predelih Avstro-Ogrske.

Vplivalo pa je vse to močno ne le na koalicijsko temveč tudi na ostalo javnost. V tem času je pričel dozorevati preokret v Starče-

vičevi (nefrankovski) stranki prava, v smislu priznanja Srbov, do čje uradno prišlo leta 1917. Doslej stranka ni priznavala Srbov, sledeč teoriji Ante Starčevića, da so Srbi "pravoslavni Hrvatje".

(Veliki srbski propagator narodnega edinstva, profesor beograjske univerze Jovan Skerlić, ki je že v devetdesetih letih skupno z Ivanom Šajkovićem sodeloval z "generacijo 1895" je izjavil ob priliki obiska hrvatskih univerzitetnih omladincev v Beogradu leta 1912 ter isto ponovil v svoji tiskani razpravi "Ante Starčević" /Beograd, 1926/ "Ante Starčević je bil največji Jugoslovčan. Kaj je jugoslovanstvo? Trditev, da so Srbi in Hrvati en narod in ena celota, da so eno. Ante Starčević ni priznaval Srbov ter jim je odrekal pravo ime, trdeč, da so pravoslavni Hrvatje, postavil pa je s tem trditev, da so Srbi isto, kar so Hrvatje, da so eno." To je seveda lepo rečeno, toda kakšne kvarne posledice je imela ta Starčevićeva formulacija in njeno praktično izvajanje za narod, za razdor in za teorijo "iztrebljenja", ki se je pojavila med Srbi in Hrvati!)

29. marca 1915 je strankin časopis "Hrvat" pod naslovom "Primer klasičnega junaštva" ponatisnil vest iz francoskega časopisja, da je bil 26. marec posvečen proslavi srbskega heroizma, o katerem je časopisje prineslo nekaj primerov, med njimi primer matere poročnika Slobodana F. Jovanovića, ki je padel v bitki. Po njegovi smrti je mati izjavila, da ga je v mladosti sedemkrat rešila smrti v težkih boleznih, da pa je globoko ponosna na to, da je padel za svobodo domovine. "Hrvat" je temu poročilu francoskega časopisja dodal: Dokler ima srbski narod take matere, je opravičeno mnenje, ki ga je slišati v vojaških krogih v Zagrebu: "Ein hochrespektabler Feind!" Sovražnik, vreden vsega spoštovanja!

Na pritisk vojaških oblasti je policija "Hrvata" zaradi tega članka ustavila, kar je bil velik dogodek na Hrvatskem, kajti pokazalo se je, da je že v marcu 1915 v duši naroda dozorel velik preokret. Nobenega dvoma ni, da je imela za to največ zaslug dejavnost Hrvatsko-srbske Koalicije in njenih voditeljev, članov "generacije 1895"; v vojnem času pa seveda tudi velike srbske zmage.

GENERAL SCHEURE ODSTRANJEN

Medtem je tudi dozorel spor z generalom Scheurom. Nadvojvoda Fridrich je Tiszi sporočil generalov odgovor na njegove pritožbe. V svojem pismu pa je nadvojvoda do gotove meje ščitil Scheura, ki je zanikal zveze s Frankovci, ter opomnil vlado bana Skerlecza, da ni podvzela potrebnih ukrepov proti veleizdajavskim pojavom, na katere jo je opozorila vojaška oblast. Tisza pa se je odločil da enkrat za vselej konča Scheurove intrige ter je 18. februarja 1915 pisal cesarju Francu Jozefu ter ga prosil, naj odstrani Scheura z njegovega položaja. Če tej njegovi prošnji ne bi bilo ustrezno, je Tisza zapretil z ostavko na mesto madžarskega ministrskega predsednika, dobro vedoč, da je cesar priznaval močan položaj, ki ga Tisza zavzemal na Madžarskem, ter da bi z njegovim odstopom nastopila resna nevarnost novega razburjenja na Madžarskem, ki bi bilo v vojnem času toliko bolj nevarno.

V svojem pismu je Tisza zavračal namen vojaških oblasti, da se prične s preganjanjem vseh Srbov in celo onih Hrvatov, ki so bili oženjeni s Srbkinjami, ker so jih vojne oblasti že samo zaradi tega smatrale za veleizdajavce. Dalje je povdaril, da so - kljub Scheurovem zanikanju - voditelji Frankovcev Ivo Frank, Aleks Horvat in drugi, "zelo redni gostje na vojaškem poveljstvu, kjer se z njimi vršijo dolgotrajni zaupni razgovori". Oni naj bi predlagali zaplembo celotnega premoženja srbske Cerkve, likvidacijo vseh srbskih bank, trgovskih društev, zadrug itd. General Scheure je "zaradi nepoznanja zakona in pomanjkanja političnega smisla postal žrtev te intrigantske bande in ne ve več za meje svoje oblasti, ne pozna smisla besede 'pravoslaven' ter jo razume kot nekak 'panslavizem'. Z vlado si dopisuje v neprijetnem in nezakonitem tonu ter ji natolcuje, da živi 'lojalno prebivalstvo' pod pritiskom, medtem ko se širi velesrbska propaganda".

Namen te dejavnosti, piše Tisza, je, da bi Frankovci dobili civilno oblast v svoje roke, in za tako razmerje ne more več nositi odgovornosti, niti more s takim vojaškim poveljnikom sodelovati on ali ban Skerlec. Tisza prosi, naj se obdrži vladina avtoriteta na Hrvatskem s strogim, a pravičnim režimom, ki ne bi počival na narodni mržnji. Zato prosi, naj bi bil general Scheure zamenjan z novim sposobnejšim poveljnikom, ki bi dobil nalog, da se izogiba opozicionalnih krogov ter se ne vmešava v politične akcije, ki pripadajo civilnim oblastem, katerim bi moral nuditi vso pomoč.

Cesar se je zbal Tiszove grožnje z ostavko ter je njegovi prošnji ugodil. Scheure je bil odpoklican s svojega položaja. Novi poveljnik se je nekaj časa držal povsem rezervirano, kasneje pa se je vmešavanje vojaških oblasti na področja civilne uprave, nadaljevalo, čeprav v mirnejši obliki kot za časa generala Scheura. Dogajalo pa se je to vmešavanje še celo v letih 1917-18, ko je Hrvatsko-srpska Koalicija prevzela civilno oblast povsem v svoje roke, z banom iz svojih vrst, Mihalovićem.

Spori z vojaškim poveljstvom in policijo, ki je bila pod vojaškim vplivom, pa so se dogajali še v letu 1918, čeprav se je ban takemu vmešavanju odločno upiral. Frankovci pa, ki niso mogli več rovariti preko zagrebškega poveljnika, so to nadaljevali preko maršala Potioreka, predložili pa so tudi poseben memorandum cesarju in eden od njihovih predstavnikov, dr. Sachs, je bil sprejet v avdienci.

Svojega cilja pa, da se uvede na Hrvatskem vojaški komisariat ter da sami prevzamejo civilno oblast in prično s preganjanjem Srbov, tega cilja pa Frankovci niso dosegli.

Nasprotno pa je HSK s svojo previdno in modro politiko dosegla, da je odvrnila to nevarnost od Hrvatske, da ustvari pogoje za odcepitev jugoslovanskih pokrajin od Avstro-Ogrske in nato ostvariedinjenje v skupni državi.

PISMA UREDNIKU

AMERIKA: G.urednik! Nikakor se ne strinjam z oceno obiska in vpliva, ki naj bi ga imele protititovske demonstracije v Ameriki, kot je to opisal g.R. v KT 296. Amerikanci so te demonstracije pričakovali, ker so že pred njimi vedeli, da obstoja opozicija v emigraciji. Mog Bog, če nič drugega, saj ste strani nas poznajo! Govoriti o kakem frapiranju je zato otročje. Moj vtis je, da vse take demonstracije, brez izjeme, napravijo na Amerikance sila slab vtis in da ljudje, ki jim prisostvujejo, vselej gordnija jo čez dipijevece, ki vlačijo evropsko politiko na ameriška tla. To je dejstvo, ki so ga zlasti dobro ugotovili clevelandski Litvanci, ki so pred leti ob neki priliki demonstrirali in jih je tukajšnje časopisje raztrgalo. - A kar zadeva izvajanja g.Bogdana Radice v KT 297., bi rekel tole: mar on nič ne ve o čikaškem McCormick Place, svetovnem razstavišču, ki predstavlja glavni dohodek Kennedyjeve družine in je upravljan po vseh pravilih kapitalističnega sistema? Neverjetna se mi zdi trditev, da niti Kennedy niti Rockefeller ne živi ta več od businessa, kar bi bil zaključek izvajanj g.Radice. - Po mojem mnenju Ljubo Sirc ne zgreši mnogo kot razume ameriški položaj. Jaz bi samo nekoliko kvalificiral pojme "na levo" in "na desno". Mnenja sem, da je Amerika krenila odločno in abruptno na - desno in da samo kričanje levece vzbuja vtis, da je v resnici krenila na levo. Razmah, ki ga je doseglo mišljenje Goldwatra, je zaprepaščujoče in njegovi pristaši se odlikujejo z isto mero lojalnosti in navdušenja, s katero so takozvani katoliški intelektualci sledili pok.Kennedyju. Ra-zlika je seveda v tem, da je Kennedy zastopal neko idejo, ki je sama po sebi popularna v našem času, Goldwater pa sam priznava, da spada v 19.stoletje. Seveda Goldwater nima izgleda na uspeh, vse dokler še živi generacija, ki je šla skozi gospodarsko krizo. Sodim, da je morda največja izguba za Ameriko in ostali svet v tem, da nas je Kennedyjeva smrt oropala briljantnega teatra, ki bi nam ga s svojimi debatami pripravila Kennedy in Goldwater.

P.B.

ALTERNATIVA: G.urednik! Vi vlamljate skozi odprta vrata,ko v uvod = niku "Jugoslavija - za vsako ceno?" (KT 297) pišete,da bi morali vsi sprejeti Jugoslavijo de jure in de facto in da je konfederacija zanič. Na obe vaši zahtevi pristajam, če vam je mogoče najti krog Hrvatov, ki bo na to tudi pristal. Toda politika je "umetnost možnega". Za nas je danes važno, spraviti za isto mizo Srbe in Hrvate, kar se je v Stanstea= du vsaj v omejeni obliki tudi zgodilo. To je važno. Poudarjanje, da mora jo Hrvati sprejeti Jugoslavijo, in s tem Srbe, za vsako ceno, lahko Hr= vate spet ponovno splaši in spravi tiste, ki so za Jugoslavijo, v neugo= den položaj. Kot sem že enkrat pisal: danes se priznanju pravice do samoodločbe ni mogoče izogniti, ker jo je mogoče uveljaviti tudi, če ni pravno nikjer utemeljena, ker jo javno mnenje sprejema - razen seveda, če ukinemo demokracijo. Sicer pa v jugoslovanskem primeru in razmerah samoodločba nikakor ni orožje samo v rokah hrvatskih separatistov. Sa= moodločba pomeni tudi konec Hrvatske do Drine in trditev, da morajo bi= ti muslimani - Hrvati. S tem se podoba precej spremeni. Nekje sem sli= šal, da je dr Krnjević očital muslimanom, da ga ženejo v Jugoslavijo. Ne zastonj! S.

/Uvodnik ni pisal, da morajo Hrvati za vsako ceno pristati na Jugo= slavijo. Mi hočemo pravico do samoodločbe samo kvalificirati. Ne sme in ne more biti usoda petih narodov in šestih republik odvis= na zgolj od volje navadne večine volivcev enega samega naroda. Naj bratje Hrvatje, če bi že hoteli ven iz Jugoslavije, pridobe za svo= jo idejo ali z njo opravičijo svoje hotenje še pri enem drugem na= rodu... Sedanja stansteadska formula direktno vabi v razbitje Jugo= slavije. Na tako formulo Slovenci zaradi lastnih koristi ne moremo pristati. Potem je bolje, da se spočetka odločimo za vsakršno drugo kombinacijo, ki bi slonela na enakopravnosti partnerjev. Ur.KT. /

G.urednik! Menim, da je načelo brezpogojne pravice do samoodločbe treba sprejeti v trenutku formacije nove federacije (ali konfederacije), ven = dar pa bi bila ista pravica vsekakor zelo škodljiva, ko bi jo vnesli v ustavo skupne zveze. S.R.

POSLEDNJI MOHIKANEC: G.urednik! Avstralska "Sloga" objavlja vsako leto novoletno poslanico kralja Petra. Letos omenja kralj napore njega same ga in njegovih somišljenikov za svobodo doma. A iz celotne poslanice odmeva le ena misel: Hrvatje in Slovenci v njej sploh niso omenjeni, le Srbi in njihove žrtve. Bivši kralj je vsaj doslej vsaj v naslovu in ob zaključku pozdravljal "moje Srbe, Hrvate in Slovence". Letos pa niti te ga ni bilo več. Rad bi vedel, če se bivši kralj še smatra za kralja Srbov, Hrvatov in Slovencev ali pa samo za kralja Srbov in je ostala dva pustil na cedilu. JANEZ PRIMOŽIČ

O, SVETA NEDOLŽNOST! G.urednik! Po ovinkih mi je prišlo v roke nekaj decembrskih številčk ljubljanskega "Dela". Nekdo se je v pisnih bralcev pritoževal, zakaj so navodila za rabo hladilnikov mariborske Elektroin= dustrije pisana samo v srbohrvaščini. Od trdke je dobil tale odgovor: 'Zgodilo se je, da so ob preprodaji hladilnikov, namenjenih Sloveniji, ti prišli na jug države, oni iz juga pa v Slovenijo. Slovenci so sicer srbskohrvaška navodila razumeli, a oni izven Slovenije slovenskih navo dil niso. Da se to prepreči, smo uvedli samo navodila v srbsko-hrvats= kem jeziku, ki ga večina Slovencev razume.' Kako enostavno! Mar niso umni elektroindustriji nikdar prišli na idejo, da bi lahko vsak aparat imel večjezična navodila - kot je to navada na zapadu. Če namreč nji = hov argument drži v malem, potem je opravičljiv tudi v velikem in je očitna potrata denarja, da je administracija v Sloveniji slovenska. Značilno je še, da je urednik "Dela" ob takem argumentu molčal kot grob. A.JAKLIČ

"Odbor za boj proti nacizmu in an= tisemitizmu" je na sestanku v New Yorku zahteval, da Amerika izroči Jugoslaviji Andrijo Artukovića, biv. ministra za notr.zadeve NDH.

SPREMEMBA NASLOVA:
Lastnik knjigarne "Preporod" g. Dimitrij Jeruc ima odslej sledeči naslov: 27, rue de la Longue Haie, Bruxelles 5. Telefon: 49-69-23.

SMISEL EMIGRACIJE

Tudi letošnji "Zbornik Svobodne Slovenije" v Buenos Airesu predstavlja, podobno kot v vseh petnajstih letih prej, zajetno knjigo velikega formata. To leto je idejno posvečen 1100 letnemu spominu prihoda sv. bratov med Slovane, a sicer je po vsebini enako pester kot prej. V običajnem domovinskem delu so letos članki o novi ustavi, o slovenski literaturi (Lev Detela iz Dunaja), o socializaciji kmetijstva v Jugoslaviji ter demografski članek o Sloveniji. Osrednjo razpravo letošnjega Zbornika pa sestavlja anketa o problemih našega, izseljenskega obstoja. Miloš Stare uvodoma pomeni, zakaj anketa: odnos našega drugega (otroci rojeni še v domovini, a šolani v tujini) in tretjega rodu (otroci rojeni v tujini) je bistveno različen od odnosa naših starih (prvega rodu) do domovine in tujine. A različne okoliščine in vplive je mogoče promagati in ohraniti zvestobo svoji domovini in slovenstvu, če je volje za to. Anketna vprašanja so bila poslana šestintridesetim Slovenkam in Slovencem, od katerih je odgovorilo 23 oseb, ki živijo v šestih državah, sedem se jih je opravičilo, šest pa se jih ni odzvalo. Postavljena so bila tri vprašanja:

1) Kakšne so naloge naše ideološke emigracije? 2) Kakšen naj bo odnos intelektuala te emigracije do nove domovine, tj. do dežele, kjer živi kot izseljenec, in 3) Kakšen naj bo njegov odnos do slovenske domovine.

Dasi spadajo skoraj vsi anketniki (morda s tremi izjemami) v miselni krog Slovljudske stranke, vendar to pomena same ankete nič ne zmanjša, ker vsak na svojski način razglablja, nakazuje in dokazuje. Jasno je, da noben posameznik in niti vsi skupaj niso mogli nuditi tiste čarobne formule ali rešitve tega zamotanega vprašanja. Ta problem mora kajpak rešiti sleherni izseljenec sam v sebi, Toda anketa mu lahko pri tem občutno pomaga, da s stališča slovenskega človeka upošteva tudi tiste činitele in važne momente, ki bi jih sicer lahko spregledal ali omalovaževal. Da bo sleherni posameznik pri tem našel tu in tam šibko stran argumenta, ni dvoma. Ena n.p. je, da le eden ali dva anketnika razumevajoče razmišljata o tistem stališču, ki argumentira, da naj se na preteklost čimprej pozabi in naj se vključi v sredino, v kateri živimo. Toda če bi anketa pritegnila tudi take, ki branijo Ubi bene ibi patria, potem bi seveda izgubila svoj smisel, ki je ohranitev slovenstva v tujem morju; in tudi vprašanja bi potem morala biti postavljena drugače.

Zanimive misli

V razpravi sodeluje več duhovnikov, dušnih pastirjev. Nagonsko bi človek pričakoval, da bodo to najhujši poborniki vztrajanja za vsako ceno na obrambnih okopih. Pa ni tako in ko človek bere njihov argument, kaj hitro spozna razlog. To so edini ljudje, ki ne sedijo popisarnah in na prireditvah ne deklamirajo patriotičnih pesmi ali spuščajo ognjevitte govore. To so ljudje terena, ki imajo opravka z vsakdanjim človekom in ki edini poznajo in skušajo razumeti njegov problem. Ljudje, ki imajo posla z dušami. Zato je njihov argument tako zanimiv, tako življenjski in rekel bi, stvaren. V popolnem nasprotju s politikom, ki živi čisto v drugem svetu in na ves problem gleda z drugega zornega kota. Politikom, ki komaj pozna vsakdanjega človeka in njegove premostljive in nepremostljive težave, politikom, ki predvsem vidi rdeči režim, ki se mu je treba z ideološko emigracijo upirati.

V naslednjem bom nanizal nekaj misli, ki so mi ob vsakem anketu najbolj stopile pred oči in ki po mojem mnenju često udarijo žebelj na glavo. S tem seveda nočem jemati tako misel iz konteksta in argument prejudicirati. Kogarkoli reč zanima, naj si zadevne članke ogleda sam. Tu ni prostora, da bi razpravljajal o njih.

Razpravo začne Anglija z DR. LJUBOM SIRCEM, univ. docentom in politikom: "Emigracija bi morala skušati opraviti za Slovence vse tisto, kar Slovenci v domovini ne morejo... Zožitev duhovnih obzorij v domovini lahko premaga samo emigracija v svobodi."

Potem pride Argentina, z najštevilnejšimi odgovori. BOŽO BAJUK, univerzitetni knjižničar: "Gre za čim prisrčnejše, čim tesneje povezano družinsko življenje... In pri poznavanju svoj Križ, ki nam ga je določil Gospod, in z vso odločno voljo si ga naložimo na ramena." MARJANA BATAGELJ, ki vodi slovenski šolski tečaj v B. Airesu: "Mati v družini, možu ob strani, gradi naši emigraciji podlago. Od te podlage zavisi nadaljnja gradnja." TINE DEBELJAK, kulturni delavec: "V svet nismo šli s trebukom za kruhom. Smo politična, boljše ideološka emigracija. Ne ustvarjamo slovenskih Amerikancev ampak ameriške Slovence. V svet pa smo šli zato, da bi odtoč preoblikovali domovino." BOŽI DAR FINK, jurist, predsednik Slovenskega katol. akad. starešinstva: "Slovenstvo mi je po naravi in razvoju - poglavitna pritička človeškega bistva. Narodnost je toliko realna, kolikor se udeležuje v posamezniku. Svoje bivanje v zdomstvu imam za stanje trajnega protesta proti oblasti doma." ALOJZIJ GERZINIČ, filozof, glasbenik, književnik,

predsednik Osrednjega odbora slovenske Katoliške akcije: "Marsikje doma je razvoj razveseljiv, v jezikoslovju, glasbi, likovni umetnosti, deloma v gledališču in založništvu. A povsod, kjer odseva svetovni nazor in filozofsko iskanje, se kažejo izobliččenost, enostranost, rahitičnost. Na teh področjih predvsem je naše mesto. - Kdor je zmožen, da gre z dovoljenjem (nezakonite) komunistične oblasti na obisk domov, ni več antikomunistični emigrant. Ko bi to vsi storili, bi naša verska, idejno-kulturna in politična emigracija prenehala." DR RUDOLF HANZELIČ, duhovnik, profesor filozofije, psihologije, in mladinski vzgojitelj: "Slovenci smo po svojem duhu, svoji preteklosti drugače uglašeni kot je uglašeno okolje, v katerem živimo. To čutimo v našem in tujem pisanju, v našem in tujem verskem čutenju, izražanju in življenju. To čutimo v pesmi, tudi v našem gospodarstvu. Čut odgovornosti, iskrenosti, požrtvovalnosti in vztrajnosti so vrednote resnično slovenske dejavnosti." DR MILAN KOMAR, pravnik in filozof, univerzitetni profesor: "Ne samo emigranti ampak tudi domačini trpe zaradi prepogostih sprememb v ustroju družbe. Tudi oni, zlasti starejši, so kot izgnanci sredi novih razmer, ki jih ne razumejo in ne obvladajo. Tudi tukaj velja pravilo: kontinuiteta! Vse kar daje osebnosti enotnost in jo krepi, krepi s tem duševno zdravje (Jung). Brez kontinuitete ni enotnosti. - Mladinskih gibanj je navadno kriva starejša generacija ki ni izpolnila svojih dolžnosti in se je diskreditirala pred očmi mlajših. Danes odrasli živijo preveč prazno življenje, da bi lahko kaj prepričevalnega predstavljali za mlajši rod." ANICA KRALJ, vzgojiteljica, organizacijska delavka: "Ne pričakujmo, da bo otrok, ki je zrasel v tujini, tako ljubil slovensko domovino, kakor mi. Razmerje do staršev in domovine urejuje posebna krepost, ki jo imenujemo pieteta, pravi sv. Tomaž." MARKO KRELJAR, literat, ravnatelj založbe, voditelj srednješolskega slovenskega tečaja: "Beseda narod dobiva nadkrajeven pomen, in meje Slovenije so meje njenega kulturenega in gospodarskega vpliva. Le v okviru teh novih meja moremo narodno obstati; sicer se sprijaznimo z mislijo, da bomo do smrti opravljali le nalogo muzeja, in folklorne zanimivosti. - Vsi vemo, da postajajo stiki med emigracijo in domovino vedno pogostejši. Je to slabo? Samo na sebi ne. Nasprotno! Saj nismo šli od doma z namenom, da se zabubimo za vse večne čase. Naš namen je drugačen! Toda način kako nekateri izvajajo ta stik z domovino, je večkrat bolj primeren izgubljenemu sinu kakor človeku, ki se zave da svojega poslanstva." DANICA PETRIČEK, kulturna delavka: "Kot zahtevajo starši od otrok zvestobo do stare, smejo enako upravičeno pričakovati mladi vzporedno navezanost roditeljev do nove domovine. Ko je zapovedal Jezus 'Dajte cesarju, kar je cesarjevega!', je z novčičem za davke imel v mislih človeške postave. Prva takih pa je ljubezen in spoštovanje do domovine. Poleg vseh naših jadv, imamo zamejci privilegij dveh domovin: narodno in adoptivno. Pa dolžnost spoštovanja do obeh." DR JOZE RANT, duhovnik in profesor: "Kaj je naloga slovenske ideološke emigracije? Težko bo ugotoviti. Treba je iskati v zgodovinskih razlogih za emigracijo... Kateri narod res ve, kaj tera je njegova naloga, če izvzamemo starozavezne Jude?... Sam sem eden tistih, ki se pogosto pred Bogom sprašujejo, kaj moram storiti kot duhovnik, emigrant, Slovenec. Bog pa tako rad molči." DR BRANKO ROZMAN, duhovnik, predavatelj: "Čim dalj časa je kdo živel v domovini, tem več je od nje prejel in tem več dolžnosti ima do nje. Izobraženec ima do domovine večje dolžnosti kakor drugi ljudje. Kakor ima otrok večje dolžnosti do staršev kot do starih staršev ali celo prastarih staršev, tako je večja dolžnost do domovine pri prvem rodu kot pri drugem ali tretjem." PAVEL VERBIC, profesor, član uredništva 'Slovenske poti' in član širšega odbora za suvereno slovensko državo: "Stojimo v veliki borbi za svobodo naroda. Naša prednost v tem boju gotovo ni številčna premoč - vse prej kot to - pač pa v tem, da živimo svobodni v svobodnem svetu in da lahko, če sami hočemo, kvalitetno rastemo. Če bomo znali izrabiti to prednost in pritegniti k temu še čim več mladine, potem smemo upravičeno biti pogumni optimisti." P. BERNARD AMBROŽIČ (OFM), duhovnik v Avstraliji, urednik 'Misli', emigrant od 1925. ko prišel v Združene države Amerike: "Naša emigracija po raznih kontinentih je silno pestra družčina. Ne gre in ne gre, da bi njene 'dolžnosti' do domovine nategovali na eno kopito in jih formulirali kot neke svete zapovedi. - Ko sem v letih 1945-53 sprejemal begunce ob prihodu ladij v New York, sem nešteto krat slišal prvi pozdrav: 'Pater, kdaj se bomo vrnili?' S pomilovanjem sem sprejemal te pozdrave. Zato, ker sem vedel, da jih bo želja po povratku minila dosti prej, kot bi človek želel, pa naj sprejembe' pridejo ali ne. Prilagodili se bodo. To se je kajpada - spremembami - tudi zgodilo. Zakaj bi pa človek želel, da bi želja po povratku ne minila tako hitro? Zato pač, ker se tako rado zgodi, da željo po povratku preneha tudi 'gledanje, kakšno podoba ima domovina od daleč...' Naslednji korak je izkoreninjenje. - Vzemimo samo 'slovenske šole' za otroke. Malo, malo celotnega 'slovenstva' bodo dosegle. Zlasti zato, ker je v domačih hiš vedno manj pobude. S tem pa ne sme biti rečeno, da se sploh 'ne izplača' in je ves napor Sizifovo delo. Celote ne boste več premesili z novim kvasom, ne pozabimo pa, da se vsak drobec uspeha izplača." (Konec drugič) D. PLENICAR